

MINDAUGAS GRIGAITIS

Vilniaus universiteto Kauno humanitarinis fakultetas

KLAUSIMAS MARTINO HEIDEGGERIO SUVOKIMO STRUKTŪROJE

The Question in Heidegger's Structure of Perception

SUMMARY

M. Heidegger is considered to be one of the most influential philosophes of the 20th century. His philosophy might be seen as a rupture in the history of Western philosophy. This article analyzes the importance of the question in Heidegger's structure of perception. It is considered that the problem of questions in Heidegger's structure of perception should be analyzed systematically: it can not be analyzed separately from the concepts of entity and language. The article aims foremost to discuss Heidegger's links with traditional Western philosophy. It is analyzed how the German philosopher reconsiders the traditional understandings of entity and language. Thereafter, the concepts of language and entity are discussed; the article analyzes the problem of the question and Heidegger's philosophy of art. It tries to reveal how the ontological problem of the question becomes the core of Heidegger's hermeneutics.

1. KALBA IR BŪTIS HEIDEGGERIO FILOSOFIJOJE

Martino Heideggerio filosofija žymi naują posūkį Vakarų Europos filosofijos istorijoje: šis filosofas pirmasis prakalbo apie tai, kad visa Vakarų filosofija buvo susijusi su pažinimu ir užmiršo būti kaip tokia. Jis pirmasis ėmė ieškoti filosofinės kalbos, kuri atvertų pačią būtį.

Šio mąstytojo filosofijoje pirminį

žmogaus santykį su būtimi lemia kalba. Kalba yra pamatinis Heideggerio apmąstymų objektas. Būtis, anot vokiečių filosofo, yra suprantama tik todėl, kad ji atsiveria kalboje. Kalba yra tai, kas esamybei suteikia būtį. Heideggeriui būtis yra visa ko pradžia, pats pirmapradiškumas, o esamybė yra tai, kas tą pir-

RAKTAŽODŽIAI: ontologinis klausimas, tradicinė metafizika, esamybė, kalba, būtis.

KEY WORDS: ontological question, traditional metaphysics, entity, language, being.

mapradiškumą parodo, t.y. kažkoks fenomenas, kuris nušviečia būti, žadina pirmapradi suvokimą.

Daiktas ar reiškinys pradeda egzistuoti (tampa esamybe) ir yra atveriamas būčiai tik tada, kai jis yra įvardijamas kalba: „Kai kalba pirmą kartą pavadina esamybę, tai šis pavadinimas tik ir priartina ją prie žodžio ir prie reiškinio. Taisi pavadinimas pašaukia esamybę į jos būti iš jos pačios“¹. Neįvardytas daiktas egzistuoja, bet jis nėra apibrėžtas, jis yra ne tiesa, bet nežinomybė: tik tada, kai daiktas ar reiškinys yra įvardijamas kalba, jis yra įtraukiamas į būties-pasaulyje sąrangą ir pradeda egzistuoti santykyje su kitais daiktais. Kalbos esmė yra kažkas nekalbiška, tai priklauso metafizikos sričiai: kalba ne tik įvardija daiktą, bet atveria jo būti ir kartu jį atveria būčiai, įvardijimas daiktą suriša su kitais fenomenais būties ryšiu.

Taigi kalba Heideggeriui yra būties namai: būtis pasauliui atsiveria tik todėl, kad ją nušviečia kalba. Vokiečių filosofas, apibendrinamas Vakarų filosofijos istoriją, pabrėžia, kad dėl tradicinio būties tapatinimo su pažinimu mūsų kultūroje yra sukurta kalbos kaip įrankio arba instrumento samprata. Kadangi filosofija iki tol siekė pažinti ir apibrėžti pasaulį, kalba buvo naudojama kaip įrankis savo žinojimui apibrėžti ir įtvirtinti. Ji buvo suprantama kaip sąvokų ir konceptų telkinys. Vakarietiškas mąstymas, naudodamasis sąvokomis, pasaulį padaro aiškesnį, lengviau suvokiamą, tačiau, anot Heideggerio, jis užmiršta pačią būti.

Šis mąstytojas ima kvestionuoti kartezianistinę mąstymo strategiją. Jam ne *cogito* suponuoja būti, bet būtis *cogito*.

Kartezianistinei filosofijai kalba buvo mąstymo išraiška, jai būtis egzistuoja tiek, kiek yra pasiekiamas mąstymu ir apibrėžta sąvokomis. Vokiečių filosofas pabrėžia, kad būtis nėra subjekto mąstymo išvestinis rezultatas, todėl kalba nebegali būti suprasta kaip būties-mąstymo objektyvacija. Kalba, anot šio mąstytojo, nėra tik instrumentas apibūdinti pasaulio pažinimui: ji išreiškia buvimo būdą, jos dėka žmogus yra suprantantis, taigi ir esantis.

Įprastai suvokiama kalba yra tik daikto atitikmuo, jo įvardijimas, o Heideggeriui kalba priartina prie daiktų pradžios, atveria pirmapradi ryšį su būtimi. Tam, kad geriau suvoktume šį santykį, pirmiausia turime peržengti įprastą kalbos komunikacinę funkciją, kuri kalbą verčia matyti kaip subjekto-objekto santykių išsklaidą. Subjekto-objekto dichotomija buvo R. Descartes'o filosofijos palikimas. Ji ir kalbą leido matyti tik kaip instrumentą, kuriuo subjektas apibūdina objektus. Hermeneutikoje, anot Heideggerio, tokia kalbos suvoktis taip pat buvo labai sureikšmintas Wilhelmo Dilthey studijoje *Išgyvenimas ir poezija*. „Išgyvenimas visada reiškia štai ką: gyvenimo ir gyvenimo dalykų pririšimą prie Aš. Išgyvenimas įvardija objekto pririšimą prie subjekto“² – rašo Heideggeris. Jo manymu, išgyvenimo sureikšminimas, įpindamas kalbą į subjekto-objekto santykių sklaidą, neatskleidžia kalbos esmės, nes kalbą sutapatina su subjekto patirties objektyvacija, taigi iš esmės kalbą pripažįsta tik kaip instrumentą atverti subjektui. Tokiu būdu esinys yra atveriamas ne kaip esinys pats savyje, bet kaip subjekto vaizdinys, o bū-

tis yra apmąstoma ne kaip pati būtis, bet tik kaip subjekto būtis. Heideggeris siekia keisti kalbos suvokimą: reikia eiti ne nuo subjekto prie būties, bet nuo būties prie subjekto, nes subjekto būtis nėra absoliutus dydis: subjekto būtis priklauso būčiai pasaulyje. Kadangi tik kalba atveria būtį, norėdami išvysti nušvintančią būtį, turime atmesti absoliutų kalbos ir subjekto santykį, mąstyti pirmapradiškai, jausti, kad kalba pirmiausia atveria ne subjektą, o būtį.

2. KLAUSIMAS HEIDEGGERIO SUPRATIMO STRUKTŪROJE

Norėdami geriau suprasti klausimo vaidmenį Heideggerio supratimo struktūroje, negalime pamiršti aptarto kalbos ir būties santykio.

Vokiečių filosofas teigia, kad įprastiniame supratime mes neįaučiame kalbos esmės. Šis polinkis *Būtyje ir laike* yra įvardijamas „smalsulio“ terminu, kuriam, anot filosofo, būdinga tai, kad jis apsiriboja žiūrėjimu ir išreiškia tam tikrą pasyvaus atsivėrimo pasauliui tendenciją⁴. Kasdieniame supratime mes nepajėgiame mąstyti pirmapradiškai ir prasibrauti į daiktų esmę. Kalbą vartojame nerūpestingai tik tam, kad sužinotume informaciją ar ja apsikeistume.

Išsilaisvinimas iš šios stichijos – tai klausimas. Klausimas ne įprastine šio žodžio prasme, kai klausiama tik tam, kad kas nors būtų sužinota, bet heideggeriška prasme – klausiti iš nuostabos, iš noro surasti daikto ar reiškinių pradžią, prasibrauti į jo esmę. Tiesa, anot šio filosofo, atsiranda daugeliu būdų, o vienas iš jų – mąstytojo klausimas, kurį jis iškelia mąstydamas būtį.

Klausti – tai sustabdyti kalbos srautą,

Taigi Heideggeris griaua subjekto-objekto dichotomiją teigdamas, kad už materialios kalbos išraiškos slypi būtis, kuri visus fenomenus laiko „surištus“, t.y. turinčius ryšį vienas su kitu. Vokiečių filosofas teigia, kad šnekėjimas apie kalbą beveik neišvengiamai padaro ją objektu, o mes save iškėlėme virš kalbos, užuot į ją įsiklausę⁵. Heideggeris eina už sąvokinio kalbos suvokimo ir teigia, kad kalba nėra objektas ar instrumentas, kalba, jo teigimu, – tai pati būtis.

nesibaigiančius *šnekalus*, atsispirti *Das Man* teigiamam pasyvumui ir eiti į santykį su pačia būtimi. Arvydas Šliogeris nuostabą Heideggerio filosofijoje apibrėžia kaip „klausiantįjį paties daikto regėjimą“⁵. Nuostabą, anot lietuvių filosofo, galima pavadinti klausimu artumos aki-vaizdoje, klausimu, nukreiptu į artumą, kurioje stovi daiktas kaip būties čia ir dabar fenomenas⁶. Toks klausiančiojo situacijos apibūdinimas labai tiksliai nusako klausimo svarbą Heideggerio filosofijoje.

Nuostaba atsiranda susidūrus su nežinomybe: to, ko mes nežinome, mes ieškome stebėdamiesi ir keldami klausimą. Kadangi Heideggerio filosofijoje daikto įvardijimas yra jo atvėrimas būčiai, galime teigti, kad klausdamas (ieškodamas kalbos nežinomybei) klausiantysis siekia nežinomybę paversti būties tiesa, įjungti tai, kas dar nežinoma, į būties-pasaulyje sąrangą. Taigi klausiti – tai nuolat nušviesti būtį, naikinant nežinomybę, versti būtį švytėti, daryti suvokiamu tai, kas yra antjusliška.

Čia-būčiai yra būtina atsakyti į klausimą, kas yra už nežinomybės. Įprasti-

niame buvime, anot Heideggerio, tiesos niekada neįžvelgiame, nes viešuma atsiskleidžia ir esamybė prašviesėja tik tada, kai užmestas viešumas tampa atrastas⁷. Atsakymas į klausimą, anot Heideggerio, yra tik ilgos klausimų eilės paskutinis žingsnis, galutinė išvada. Taigi supratimas ateina tik nuolat keliant klausimus: klausiančiam iš daugybės neaiškių esaties formų (klausimų grandinės) atsiveria būties tiesa.

Svarbu pabrėžti, kad supratimo struktūroje Heideggeris beveik neverta sąvokos *subjektas*. Ši sąvoka buvo tradicinės filosofijos pagrindas (egzistuoja tik tai, ką subjektas mąsto, pasaulis yra tai, kas apmąstoma ir suprantama). Heideggerio mąstyme subjektas nėra pamatinė kategorija, apibrėžianti pasaulį. Jis tėra klausianti čia-būtis, jis nuolat ieško su-būties, jam svarbu ne pažinti, bet priartėti prie būties ir atrasti kitą. Klausiančiojo supratimo nereikia tapatinti su solipsistinio subjekto santykio su būtimi suvoktimi. Heideggeris tokią poziciją vadiną „išpuikuso subjekto išaukštinimu“, kuris yra būdingas moderniajam subjektyvizmui. Filosofas pabrėžia, kad būties atsivėrimas nėra išvestinis subjekto veiksmas, nėra jo genialumo pasiekimas, bet žmogaus būties išsivadavimas iš esamybės varžtų ir jos perėjimas į viešąją būtį⁸. Klausiantysis nėra savyje užsidaręs subjektas, nuo kitų izoliuotas savo mąstymo ir pojūčių pasaulyje. Klausiantysis visada yra su-būtyje, jo klausimas atveria būties-pasaulyje tiesą, nes čia-būčiai būdingame būties supratime jau glūdi kitų supratimas, jos būtis yra su-būties⁹. Pasaulio pasauliškumo struktūroje glūdi tai, kad kiti pirmiausia egzistuoja ne kaip palaidi subjektai šalia kitų daiktų, bet pa-

sirodo kaip pasauliškoji pavienė būtis-pasaulyje¹⁰. Įsijautimas į kitą nutiesia ontologinį tiltą tarp savojo izoliuoto subjekto ir apskritai kito subjekto¹¹.

Taigi klausiti – tai ieškoti tiesos ir su-būties, nes, kaip jau buvo minėta, kiekvienas reiškinyms atsiranda tada, kai susilieja su pirmaprade kalba, o susiliejęs jis yra įtraukiamas į būties-pasaulyje sąrangą, kur yra surištas su kitais su-būtyje. Heideggeriui būtis yra visiška vienovė, joje nėra nesurištų, pavieniui egzistuojančių fenomenų. Mąstytojas nuolat turi kelti klausimą, kad pasaulis taptų suprantamas ir būtis nenustotų kalbėti ir jungti subjektų. Jeigu klausimas nebekeičiamas, esamybė nustoja skleistis, būtis nutolsta, nes jos tiesą ima užkloti nežinomybė: „Atsiveriantis pasaulis iškelia aikštėn tai, kas dar neišspręsta ir nepamatuota, ir tokiu būdu atskleidžia užslėptą būtinybę būti matuojama ir sprendžiama“¹², t.y. nuolat klausama ir ieškoma.

Heideggeris pabrėžia, kad klausimas atveria žinojimą, kuris suteikia „ekstazinį egzistuojančio žmogaus pasinėrimą į būties atvirumą“, t.y. atveria būties tiesą¹³. Kiekvienas klausiantysis, nežinomybės chaosą nuskaidrinęs klausimo atsakymu (būties tiesa), jaučia savotišką ekstazę, nes pasineria į jam prieš akis atsivėrusią būtį (jis tarsi po nežinomybės sunkumo jaučia atsakymo aiškumo teikiamą lengvumą).

Studijoje *Meno kūrinio prigimtis* vokiečių filosofas pabrėžia, kad esamybė yra tik tai, kas turi tiesą (būtis yra tai, kas žinoma). „Tiesa yra netiesa, kiek jai priklauso ta prigimties sfera, kuri dar nėra atsiskleidusi, kuri tebėra uždara“ – teigia filosofas¹⁴. Šioje studijoje tiesą Heideggeris apmąsto kaip ginčą tarp žemės

ir pasaulio. Žemė – tai esamybė, kuri dar nėra virtusi būties tiesa, t. y. užsivėrusi, neatrasta būties tiesa. Žemė, anot Heideggerio stengiasi laikytis užsivėrusi ir viską patikėti savo dėsniui. Pasaulis – tai atsivėrusi esamybė, t. y. tai, kas jau „matoma“ kaip esamybė, kas jau yra nušvietęs būtį. Ginčas tarp žemės (neatvertos esamybės) ir pasaulio („prasivėrusios“ esamybės) yra įtvirtinamas kūrinio pavidalu.

Meno kūrinyje esanti būties tiesa, užfiksuota unikalioji forma, atsirandanti kaip klausiančiojo atsakymas, kartu reiškia tai, kad keičiasi įprastiniai santykiai su pasauliu ir žeme bei susilaikoma nuo visokios paplitusios elgsenos, vertybių, žinių ir požiūrių¹⁵. Taigi meno kūrinys yra neišprasto, nekasdienio suvokimo išraiška, kurioje klausimas yra itin aktualizuojamas. Meno kūrinyje klausimas atlieka analogišką vaidmenį, kurį mes aptarėme anksčiau (siekia nuskaidrinti kūrinio tiesą ir atverti, kaip jame švyti būtis), tačiau čia yra itin svarbi ginčo semantika.

Ginčas tarp žemės ir pasaulio (nežinomybės ir atvertos esamybės) meno kūrinių daro polisemišką, todėl gali būti keliami daugialypiai klausimai ir atrandami daugialypiai atsakymai, todėl būties tiesa gali nušvisti įvairiausiai pavidalais

arba visiškai užsiverti. Nežinomybė ir esamybė ginčijasi ir trukdo atrasti būties tiesą (atsakymą į keliamą klausimą). Tačiau šis sudėtingas ginčas, anot Heideggerio, nerodo, kad nežinomybė daugiaprasmiškumu ir uždarmumu paklaidina esamybę. Besiginčijančiųjų priešprieša, šio mąstytojo teigimu, nereiškia, kad būtis yra susiskaldžiusi ir fragmentuota. „Ginčas nėra brėžtis, kaip grynosios bedugės atsivėrimas“ (nežinomybėje slypinčių begalinių perspektyvų gausa) – teigia Heideggeris, „ginčas yra besiginčijančiųjų tarpusavio priklausomybės vidinė esmė <...> Jis yra eskizas, nužymintis pagrindinius esamybės šviesumos bruožus. Tasai brėžis neleidžia priešybėms vienai nuo kitos atskilti, jis sujungia matą ir ribos priešybę vieningu kontūru“¹⁶.

Taigi Heideggerio filosofijoje klausimas yra būties suvokimo sąlyga. Klausiantis žmogus ieško būties ir randa ryšį su kitais joje. Vokiečių filosofo manymu, pats klausimas yra būties kalbinimas, nesvarbu, kad būtis prabyla daugialypiais pavidalais ir kelia „ginčą“ tarp nežinomybės ir esamybės, klausiantysis nekasdienio klausimo kėlimu jau priklauso jos sąrangai ir egzistuoja ne vienas pats sau, bet būtyje su kitais. Klausiti Heideggerio filosofijoje – tai *būti būtyje* ir *būti būtyje* su kitais.

3. BŪTIES TIESA MENO KŪRINYJE

Ankstesniame skyriuje parodėme, kad Heideggeriui meno kūrinyje įkūnijamas tiesos apsireiškimas. Kūrinys yra viena svarbiausių būties tiesos formų, kurias plačiai aptaria šis vokiečių filosofas.

Meno esmė, anot Heideggerio, slypi tiesos pasireiškime, kurį, kaip jau buvo

minėta, mes mąstome kaip ginčą tarp dangaus ir žemės. Šio pasireiškimo judamume viešpatauja ramybė. Nors vokiečių filosofas šias tiesas studijoje *Meno kūrinio prigimtis* taiko meno kūriniui, tačiau jas galime interpretuoti ir platesniame jo filosofijos kontekste. Kiekvienas daiktas

(meno kūrinys taip pat yra daiktas heidegeriška prasme) egzistuoja kaip ginčas tarp pasaulio ir žemės, jeigu pasaulį ir žemę suprasime čia pateikta prasme (kaip esamybę ir nežinomybę, kurią siekiama paversti esamybe). Kiekvienas daiktas pats savyje yra užsivėręs ir tik klausimas (gilinimasis į to daikto esmę, kreipinys į jo būtį) daiktą pabudina esamybei ir nušviečia jį būties šviesa. Jeigu mes daiktą vertiname ne heidegeriška prasme, tai su juo elgiamės tik kaip su paprastu objektu, aiškiname jį remdamiesi ne juo pačiu, o savimi, t.y. kūrinių suprantame tik taip, ką jis reiškia mums, kokias mintis ir pojūčius žadina, nesigilindami į jį patį savaime. Ir vis dėlto meno kūrinys nėra paprastas daiktas, kuris *tiesiog yra*. Meno kūrinio esmę, anot vokiečių filosofo, sudaro tai, kad jis yra sukuriamas. Jeigu kitus daiktus mes galime apibrėžti jų pačių pagrindu, tai meno kūriniui šis dėsnis netinka, nes jis yra sukuriamas būtyje esančio menininko.

Taigi Heideggeris teigia, kad kūrinio būties negalima apibrėžti jo paties pagrindu: „Ketinimas apibrėžti kūrinio kaip kūrinio būtį grynai jo paties pagrindu pasirodo neįvykdomas“. Norint suvokti meno kūrinio prigimtį, anot Heideggerio, reikia gilintis į menininko veiklą. Tai reiškia, kad kūrinys atveria būtį ne pats savaime, kaip daiktai heidegeriška prasme, bet kūrinys yra su-būties forma. „Kūrinio sukūrimas reiškia tiesos užfiksavimą jo pavidalu“ – sako Heideggeris¹⁷. Taigi menininkas, fiksuodamas tiesą, kūriniu padeda nušvisti būčiai, kitais žodžiais tariant, menininkas kaip čia-būties įsilieja į būtį-pasaulyje ir padeda jai nušvisti.

Kūrinys, anot Heideggerio, yra daik-

tas, kuris priklauso žemei. Jis teigia, kad rimtas ir pagrįstas požiūris į daikto daiktiskumo aiškinimą turi remtis daikto priklausymu žemei, taigi, šiame straipsnyje siūloma prasme – nežinomybei¹⁸. Vokiečių filosofas pabrėžia, kad kūryba yra vyksmas, kurti, anot Heideggerio, yra sukurti. „Nors kūrinio sukūrimas siejasi su kūrimu, tačiau ir sukūrimas, kaip ir kūrimas, turi būti sąlygojamas kūrinio kaip kūrinio būties“¹⁹. Matome, Heideggeris teigia, kad meno kūrinio negalime suprasti jo paties pagrindu, tačiau pabrėžia, kad „kūrimas turi būti nulemtas kūrinio kaip kūrinio būties“.

Kūrinys gimsta iš būties-pasaulyje, tik menininkas suranda jai savitą formą, *sukuria* naują jos atšvaitą, kuris yra čia-būties su-būties išraiška būtyje-pasaulyje. „Kūrinio kūrimas yra tiesos tapsmo ir pasireiškimo būdas“²⁰ – sako Heideggeris. Nors menininkas sukuria kūrinių, tačiau kūrinio pasaulis nėra solipsistinė kūrusiojo subjekto visata. Sukurtas kūrinys egzistuoja pats sau – „toksai kūrinys yra ir daugiau nieko“ – pabrėžia filosofas²¹. Heideggeris akcentuoja, kad būties tiesa kūrinyje turi būti ne tik užfiksuojama, bet atskleidžiama. Būtis nušvinta iš kūrinio kaip tokio būties, tačiau kūrinys negali būti aiškinamas tik savo paties pagrindu, nes jis nebūtų su-būties išraiška. Kūrinys taip pat turi būti aiškinamas siejant jį su menininku, ne konkrečiu objektu, kuris realizavo savo intencijas, bet čia-būtimi, kuri atsiverdama kūrinyje kaip kalboje, susiliejo su kūrinio būtimi ir „privertė nušvisti“ pirmą pradžią būtį. Tokiu būdu kūrinys taip pat tapo būties-su išraiška: jis sujungia visus kūrinių suvokiančius subjektus būtyje. Tačiau tam, kad per kūri-

nį subjektai pasijustų „surišti“ būtyje, jie turi klausti.

Nors kalbėdamas apie meno kūrinio prigimtį Heideggeris neakcentuoja, kad klausimas yra esminis dėmuo kūrinio supratimo struktūroje, tačiau žinodami platesnį šio mąstytojo filosofijos kontekstą, koks svarbus klausimas jo filosofijoje, turėtume meno kūrinio suvokimą sieti su klausimu. Šį aspektą svarbu išnagrinėti todėl, kad meno kūrinio suvokimas yra kitoks nei daikto suvokimas (kaip minėta, meno kūrinio negalima suprasti tik jo paties pagrindu, bet negalima suabsoliutinti ir menininko kaip subjekto vaidmens).

Mes klausiamo meno kūrinį, kaip ir kiekvieną daiktą, kreipiamės į jo būtį, ieškodami būties suvokimo. Tačiau šis klausimas yra kreipinys į kūrinio būtį ir kartu į menininko būtį: norėdami suprasti meno kūrinį, mes keliame klausimus keliose plotmėse iškart. Ir šis klausimas mus sujungia ir su kūrėsiuoju, ir su kūriniumi, ir su visais kitais klausiančiaisiais – mes, anot Heideggerio, visi tampame sujungti būtyje. Būtent todėl šis filosofas meno kūrinį vadina būties tiesos saugojimo vieta. Kūrinyje atsiveria būties tiesa, tačiau, kad ją nušviestume, mes turime kreiptis į kūrinį ir klausti to, ko nežinome. Kūrinys saugo menininko ir savo būtį ir, suteikdamas joms savitą tiesos formą, atveria pirmąją būties formą, atveria pirmąją būties formą, atveria pirmąją būties formą, atveria pirmąją būties formą, atveria pirmąją būties formą.

simas mus sujungia ir su kūrėsiuoju, ir su kūriniumi, ir su visais kitais klausiančiaisiais – mes, anot Heideggerio, visi tampame sujungti būtyje. Būtent todėl šis filosofas meno kūrinį vadina būties tiesos saugojimo vieta. Kūrinyje atsiveria būties tiesa, tačiau, kad ją nušviestume, mes turime kreiptis į kūrinį ir klausti to, ko nežinome. Kūrinys saugo menininko ir savo būtį ir, suteikdamas joms savitą tiesos formą, atveria pirmąją būties formą, atveria pirmąją būties formą, atveria pirmąją būties formą, atveria pirmąją būties formą, atveria pirmąją būties formą.

IŠVADOS

Klausimas Heideggerio suvokimo struktūroje vaidina esminį vaidmenį. Klausiti heideggeriška prasme – tai atnaujinti pirmąją būties formą, atveria pirmąją būties formą, atveria pirmąją būties formą, atveria pirmąją būties formą, atveria pirmąją būties formą, atveria pirmąją būties formą.

Vokiečių filosofas pabrėžia, kad būtis nėra subjekto mąstymo išvestinis rezultatas, todėl kalba nebegali būti supaprastoma tik kaip mąstymo rezultatų apibendrinimas, tikrovės įkūnijimas kalbos formuluotėse. Kalba, anot šio mąstyto-

jo, išreiškia buvimo būdą, jos dėka žmogus yra suprantantis.

Heideggeriška suvokimo struktūra iš esmės skiriasi nuo tradicinės kartezištinės Vakarų filosofijos tiesų, kurių pamatinė kategorija buvo pažinimas. Heideggeriui suvokimas pirmiausia reiškia būties artumą: tai, kas yra suvokiama, užčiuopiama, yra būties atšvaitas.

Tradicinėje filosofijoje klausimas nebuvo toks svarbus, nes buvo orientuojamasi į silogizmo paskutinį dėmenį – išvadą. Heideggeriui klausiti yra svarbu.

Pažinti – dar nereiškia suprasti ar būti. Supratimas reikalauja daug giles-

nio išsijautimo į daiktus ir pasaulį. Pažinimui užtenka mąstymo, jis remiasi loginėmis operacijomis. Suvokimas eina giliau už pažinimą, jis neturi konkrečios pabaigos (kažkokios išvados), jis, kaip ir pati būtis, yra nusitęsęs.

Tikrasis suvokimas pasiekiamas klausimų grandinėje: mąstytojas iš kiekvieno gauto atsakymo kelia naują klausimą, kad kuo plačiau atvertų būti.

Klausimo-atsakymo koncepcija Heideggerio filosofijoje yra labai artima hermeneutinio rato sampratai: žinojimas pasiekiamas kaip klausimų grandinės rezultatas. Klausiantysis sukasi klausimų ratu, nuolat nušviesdamas nežinomybę ir eidamas į suvokimą.

Taigi tam, kad žmogus suvoktų save ir būti, jis nuolat turi klausti nežinomybės, kad ši virstų būties šviesa.

Literatūra

1. Martynas Heidegeris. Meno kūrinių prigimtis // *Grožio kontūrai*. – Vilnius: Mintis, 1980.
2. Martynas Heidegeris. Būtis ir laikas // *Rinktiniai raštai*. – Vilnius: Mintis, 1992.
3. Martynas Heidegeris. Iš japono ir klausinėjan-

čiojo pašnekesio apie kalbą // *Rinktiniai raštai*. – Vilnius: Mintis, 1992.

4. Arvydas Šliogeris. Martynas Heidegeris: kaukė ir būtis // *Rinktiniai raštai*. – Vilnius: Mintis, 1992.

Nuorodos

- 1 Martynas Heidegeris. Meno kūrinių prigimtis // *Grožio kontūrai*. – Vilnius: Mintis, 1980, p. 248.
- 2 Martynas Heidegeris. Iš japono ir klausinėjančiojo pašnekesio apie kalbą // *Rinktiniai raštai*. – Vilnius: Mintis, 1992, p. 392.
- 3 Ten pat, p. 404.
- 4 Martynas Heidegeris. Būtis ir laikas // *Rinktiniai raštai*. – Vilnius: Mintis, 1992, p. 86.
- 5 Arvydas Šliogeris. Martynas Heidegeris: kaukė ir būtis // *Rinktiniai raštai*. – Vilnius: Mintis, 1992, p. 14.
- 6 Ten pat, p. 14.
- 7 Martynas Heidegeris. Meno kūrinių prigimtis // *Grožio kontūrai*. – Vilnius: Mintis, 1980, p. 247.
- 8 Martynas Heidegeris. Meno kūrinių prigimtis // *Grožio kontūrai*. – Vilnius: Mintis, 1980, p. 244.

- 9 Martynas Heidegeris. Būtis ir laikas // *Rinktiniai raštai*. – Vilnius: Mintis, 1992, p. 74.

¹⁰ Ten pat, p. 68.

¹¹ Ten pat, p. 75.

- 12 Martynas Heidegeris. Meno kūrinių prigimtis // *Grožio kontūrai*. – Vilnius: Mintis, 1980, p. 241.

¹³ Ten pat, p. 244.

- 14 Martynas Heidegeris. Meno kūrinių prigimtis // *Grožio kontūrai*. – Vilnius: Mintis, 1980, p. 240.

¹⁵ Ten pat, p. 244.

¹⁶ Ten pat, p. 242.

- 17 Martynas Heidegeris. Meno kūrinių prigimtis // *Grožio kontūrai*. – Vilnius: Mintis, 1980, p. 238.

¹⁸ Ten pat, p. 246.

¹⁹ Ten pat, p. 239.

²⁰ Ten pat, p. 240.

²¹ Ten pat, p. 243.

²² Ten pat, p. 245.